

Entrevista

Gumersind Vilagran,

Gumersind Vilagran i Roquí, mossèn *Gumersindo*, tal com l'anomena la majoria de gent que l'ha conegut, té més d'un punt en comú amb aquell capellà d'Ambricourt del *Journal d'un curé de campagne* de Georges Bernanos. Fill d'Avinyonet de Puigventós, però amb arrels familiars a Amer, aquest home de pagès i de conviccions senzilles i clares ha estat durant quasi seixanta anys un punt de referència indiscutible i l'impulsor de tot un seguit d'activitats gràcies al que semblava que era una energia inacabable. A Romanyà, a les Gavarres, a la Vall d'Aro, una mica a Corçà i, sobretot, a Sant Joan de Palamós, molts dels que l'han tractat ho asseguren. Potser sí que, tal com comença el diari d'aquell capellà de Bernanos, quan hi arribava, les seves parròquies eren com qualsevol altra perquè, al capdavant, totes les parròquies s'assemblen; però molta gent ha dit que, de seguida que hi era, ràpidament començaven a tenir uns trets propis.

No deu quedar gaire ningú que l'hagi conegut quan no era encara capellà. Parli'ns una mica dels seus pares.

A casa érem quatre noies i tres nois. El meu pare es deia Josep Vilagran Guitart, va treballar de pagès tota la vida. Era pagès i analfabet, com també ho eren tots els seus germans i totes les seves germanes; tots, fora d'un que va poder entrar a la cultura perquè va anar al seminari. Es deia Benet Vilagran Guitart i va ser rector de Sant Pere Cercada de l'any 1900 fins al 1920, que es va jubilar. Aquest meu oncle va entrar tant a la cultura que va convertir la seva rectoria en escola parroquial de tota la comarca, de tal manera que tots els seus nebots van anar a Sant Pere Cercada a educar-se. Jo hi vaig arribar a estar els últims anys i vaig veure l'ambient i l'escola, però, ja ho comprendrà, tenia només set

anys quan ell es va jubilar, de manera que ja és molt que arribés a veure-ho. De més gran, em van explicar que era un home molt avançat. Pensi que va posar llum d'acetilè a tota la casa perquè en aquell temps no hi havia electricitat. També tenia un gramòfon i un acordió. Que si el tocava? És clar que en devia saber. Jo dic tot això perquè vegi que, en aquella època, feien també tant com podien.

I la seva mare?

Es deia Rita Roquí, havia nascut a Avinyonet i era pubilla. El pare, en canvi, era pobre. Miri, va passar el següent: resulta que, quan era al seminari, el meu oncle va conèixer un noi que es deia Ricard Soldevila. En acabar els estudis, el bisbe va enviar mossèn Soldevila a Avinyonet. De manera que mossèn Benet i mossèn

Ricardo van arreglar-ho tot perquè es casessin. Ja ho pot comprendre: la Rita havia estat instruïda i era molt trempada; el meu pare ja tenia edat de casar-se i els capellans han tingut sempre molta influència. Ara, tot això, la manera com van parlar-ne ells dos vull dir, sóc jo que m'ho he anat fent. Compto que els meus pares devien festejar ben poc, perquè Amer i Avinyonet estan molt lluny, encara que en aquell temps el tren d'Olot ja funcionava, i el de Figueres també. El meu pare els devia agafar tots dos i, després, devia acabar d'arribar a Avinyonet a peu, perquè tampoc no hi havia bicicletes. Es van casar l'any 1900 i es van quedar a viure a Avinyonet, que és on vam néixer tots els germans. La casa pairal es deia can Roquinet i era una casa de pagès, però al poble. Recordo que teníem pica per a l'oli i també un trull. A més d'oli, el

Text: XAVIER CORTADELLAS

Fotos: RAFAEL BOSCH

capellà de poble

meu pare feia vi, es feia el pa i portava un hort semblant al que hi havia a moltes altres cases. Tot i ser analfabet, era un home que sabia fer moltes coses, perquè tenia el sentit comú d'un pagès. De guanyar, guanyàvem molt poc, però teníem raïm, oli i ens feïem un pa i unes torrades com no n'he tastades mai cap altres. Menjàvem sempre aquell pa. Pa amb xocolata, pa amb pernil, pa amb figues...

I després va entrar al seminari?

No, miri, va passar una cosa. Durant els anys vint, hi va haver molta sequera. Van ser uns anys terribles. A

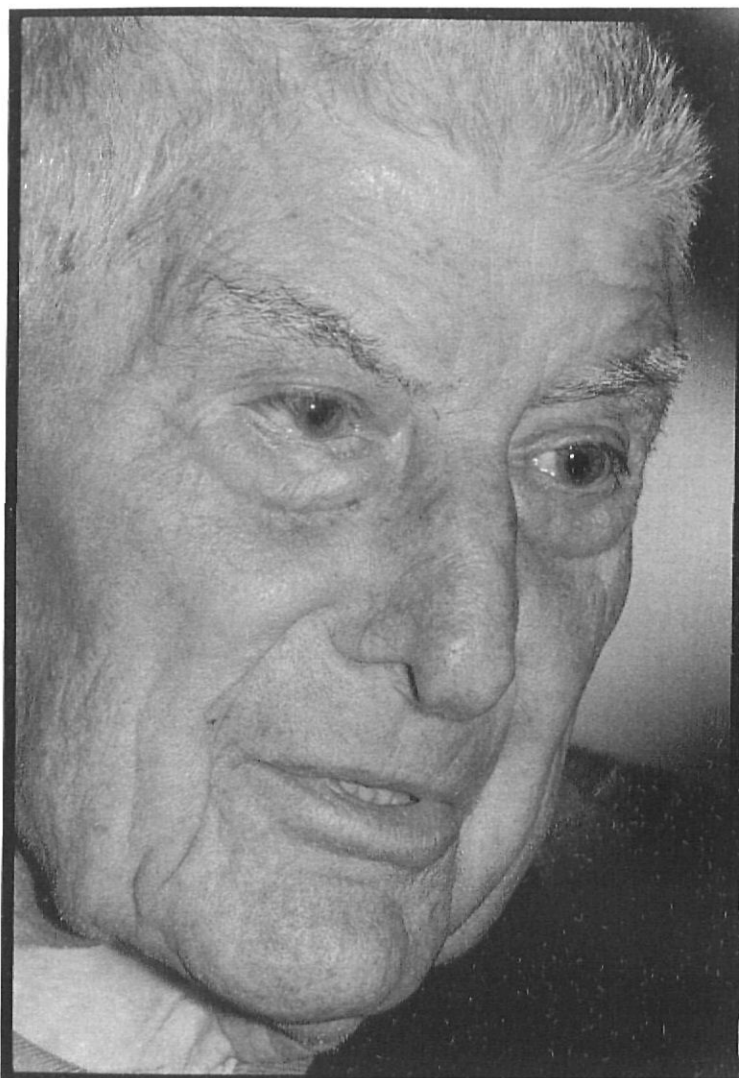
Amer hi havia aigua, però a Avinyonet, no. L'any 1927 jo hi vaig estar tot l'estiu. Vam patir molt. Pensi que en el pou només hi havia llot i que havíem de beure com podíem. Va ser per això que vam decidir traslladar-nos a Amer, a la casa de la tia Dolores, que era soltera. El meu pare ja hi anava des de l'any 1920, l'any que es va jubilar l'oncle Benet, però aguantava les terres d'Avinyonet perquè vivíem del vi i de l'oli que en treïem. Anava d'un lloc a l'altre amb carro: marxava de matí a primera hora i arribava a les deu de la nit. Jo també hi havia anat. Ens hi estàvem tot un dia.

Li va agradar anar a viure a Amer?

És clar que em va agradar. Fora d'uns anys de pàrvuls a Avinyonet, es pot dir que hi vaig fer tot l'ensenyament escolar. Ara, no hi vaig estar gaire temps, perquè l'any 1926 vaig entrar al seminari. Encara no en tenia 11. El primer any el vaig haver de fer lliure perquè el meu germà Pere feia la *mili* a Figueres. De manera que em vaig haver d'encarregar de les terres, del bestiar i de tot el que vaig poder. Fer de pagès m'agradava. Sap què m'agradava? Agafar les vaques per les banyes. I munyir! Munyíem encara a mà. Tenia quatre vaques i les munyia totes quatre a mà.

«Quan va esclatar la revolució, vaig passar de ser un estadant del seminari a ser un presoner allà mateix, sense necessitat de moure'm»

Com se li va ocórrer fer-se capellà?

La causa principal suposo que va ser mossèn Benet, però, a més, va resultar que, a Amer, va venir de capellà mossèn Agustí Andreu, que era fill de Blanes. Mossèn Andreu era un home tan simpàtic, tan trempat, tan comunicatiu que de seguida es va fer seu el poble. És per això que jo dic sempre que la meva vocació sacerdotal passa per Blanes. Al seminari, però, no hi

vaig estar mai intern, perquè l'any 1926 l'oncle Benet es va establir a Girona, en un pis del número 1 del carrer de la Barca. Hi vivíem nosaltres dos i també la Pepita, una meva germana que estudiava per a mestra. Una altra germana més gran, l'Assumpció, ja havia estudiat per a mestra una mica abans. A casa vam ser set germans i tots vam tenir instrucció. Jo era el cinquè, darrera meu encara hi havia la Mercè i en Josep Maria, que va morir negat al Pasteral

l'any 1935. Una altra germana, la Lola, també va morir, als 25 anys, quan anava camí de Lourdes. Tenia el mal de Pott i la vam enviar a Lourdes a veure si es curava. Però es va morir durant el viatge. Ara ja fa temps que sóc l'únic germà que queda.

Després devia venir la guerra.

És clar que va venir, i que ens va agafar que miràvem cap a una altra banda! Miri, ja li he dit que com a seminarista jo no vaig estar mai intern en el seminari, però, en canvi, vaig estar-hi tancat com a presoner de guerra. El fet és que, quan va esclatar la revolució, vaig passar de ser un estadant del seminari a ser un presoner allà mateix, sense necessitat ni de moure'm. Sort que el primer dia, abans no arribessin els revolucionaris, vam poder amagar força imatges de sants a tots els racons. Van passar moltes coses en aquella època trista, però moltes avui ja no les recordo. Que si estàvem espantats? És clar que ho estàvem. En van matar més d'un davant meu: amb una pistola els van matar, sense portar-los a judici. Un dels que van matar es deia Puig i era estudiant de capellà; els altres ja n'eren. En fi, comptem que en el temps de la guerra van passar molts disbarats, val més que no en parlem, que ja se n'ha parlat prou.

Hi va haver algun professor del seminari que li agradés?

Hi havia un cosí de la meva mare que es deia Evarist Feliu, que era de Sant Mori i que era professor de llatí, però el llatí no m'agradava gaire. L'entenc, és clar, perquè el vaig haver d'estudiar uns anys. I ara em sembla bé. Sempre penso que tinc quatre idiomes, el llatí, el català, el castellà i el francès, i que puc llegir

«El primer dia que vaig poder, em vaig treure la sotana. Per anar pel món, et sents més lliure sense. Una cosa és ser capellà i una altra anar vestit de capellà»

perfectament totes quatre llengües. Més tard, quan vaig ser capellà a Bell-lloc d'Aro, vaig anar moltes vegades a can Reixac, el mas on va néixer el cèlebre Baldiri Reixac l'any 1703. En el seu llibre de pedagogia, Reixac escriu, entre altres coses, que cal que les noies s'instrueixin. Dir això a la seva època era molt valent, perquè la idea era que les dones no s'havien d'instruir. Estar a Bell-lloc em va fer entendre la importància que té la instrucció, la importància de l'educació, la importància d'eixamplar els coneixements tant com es pugui. És el que he procurat fer sempre. També amb les llengües, perquè mossèn Baldiri Reixac aconsellava que aprenguéssim les llengües veïnes. Això em va ensenyar que no havia de deixar-me perdre el francès, que era important consolidar-lo. De manera que amb el francès sóc una

mica autodidacte: el vaig començar a aprendre al seminari i el vaig acabar d'aprendre pel meu compte. Va ser una mica per això que em vaig preocupar de tenir contactes amb gent de França i de Suïssa. Encara avui hi tinc relacions.

I com s'ho va fer per sortir de la presó?

Van jutjar-me amb tot un grup. En total, érem 27 persones. A casa van haver de pagar una multa i el 17 de gener de 1937 em van deixar lliure. De seguida que vaig poder, vaig fugir i vaig anar a Sant Sebastià, on vaig estar un parell d'anys. Com que sabia escriure a màquina, cosa que no era gaire habitual en aquella època, i com que estàvem en temps de guerra, em van fer secretari del jutjat de Sant Sebastià. Ben entès, però: era un secretari sense sou, em donaven el

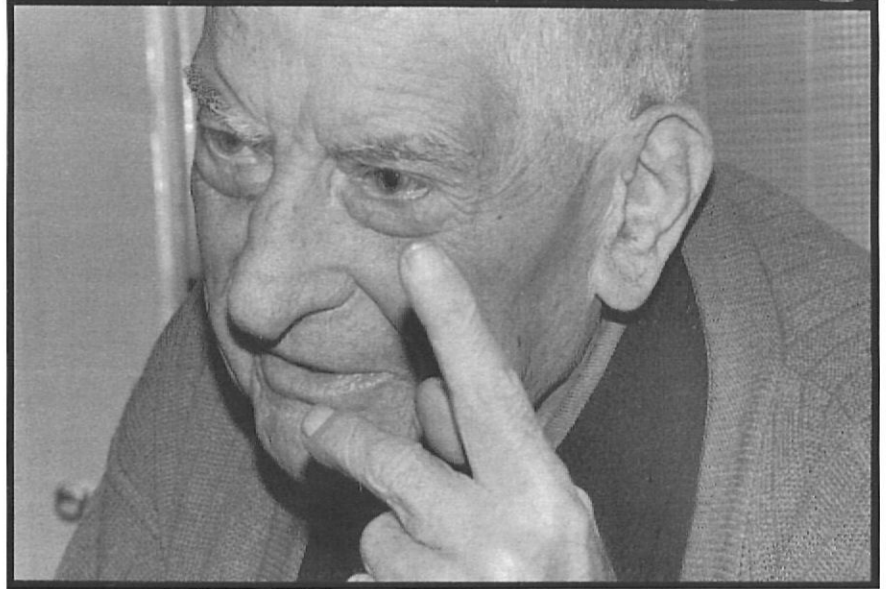
ranxo i el ral que pagaven a cada soldat i prou. Al començament, va ser molt dur. Pensi que jo era a Sant Sebastià quan van aixafar Durango: era la guerra i ho aixafaven tot, destruïen el que podien. Després, quan la guerra va ser lluny del País Basc, s'hi estava més bé: els soldats fèiem respecte i viatjàvem de franc perquè anàvem vestits de color caqui. En aquell temps, el caqui ho perdonava tot.

Qui li havia ensenyat a escriure a màquina?

En vaig aprendre pel meu compte. L'any 1929 vaig anar amb els meus germans a Barcelona a veure l'exposició internacional i entre tots vam comprar una màquina. La veritat és que saber escriure a màquina em va fer molt de servei, perquè era una riquesa que portava a dintre, que no paga fronteres. Durant la guerra ho

«He estat trenta-quatre anys allotjant a la rectoria gent que no tenia feina ni lloc per dormir. Al bisbat, és clar, no els agradava. És natural»

vaig perdre pràcticament tot, però el que sabia m'ho vaig poder endur allà on anava. Després, quan els d'en Franco van arribar a Catalunya, em van traslladar de secretari de jutjat al Palau de Justícia de Barcelona. En un ambient de guerra surten tots els defectes humans. No m'agradava, és clar, però jo era a dintre, ho he viscut tot allò, ha estat com si fes una segona carrera. Havia d'anar a prendre testimonis, seguir els judicis sumaríssims, fer moltes altres coses. I és perquè vaig viure tot allò que dic que la justícia és un piano desafinat. Ara, ¿què fariem si no hi hagués justícia? Per sort, el mes de juliol del 1939 vaig quedar lliure de la mili i lliure del jutjat. Passat l'estiu, vaig acabar el curs que em faltava i el 1940 vaig cantar missa.

Amb el bisbe Cartanyà?

Sí, amb el bisbe Cartanyà. Durant la guerra, ell estava refugiat a Pamplona. Jo ja l'havia anat a veure des de Sant Sebastià. Em va orientar i em va ajudar. En acabar la guerra, va ser ell mateix qui em va ordenar capellà. Van ordenar-me a Girona, el dia 7 de juliol de 1940. Érem set capellans. Primer, van enviar-me de vicari a Mieres, on vaig estar dos anys. Després, un any a Cassà de la Selva i, seguidament, em van fer rector de Romanyà de la Selva. Vaig estar-m'hi del 1943 al 1955, em sembla. Tot seguit, quatre anys i mig a Corçà, on vaig tornar a obrir l'església de Santa Cristina, que feia més de 50 anys que era tancada, i a continuació, l'any 1959, em van enviar a Castell d'Aro, on vaig fer el pessebre vivent i vaig començar a dir missa al Remei a les sis de la tarda de cada diumenge. L'any 1967, vaig arribar a Sant Joan de Palamós. Hi he estat 34 anys, fins al

2001. A Sant Joan, vam fer una guarderia parroquial, que encara funciona. A més, vam crear Els Àngels, un col·legi d'àmbit comarcal per a nens discapacitats. En Rosselló de Calonge ens va regalar cent mil metres quadrats de bosc perquè poguéssim edificar-lo. L'any passat hi anaven més de cinquanta alumnes, ara ja no ho sé. Vam tenir la sort de poder-lo fundar i vam tenir la sort que arrelés. Jo hi anava a ensenyar catecisme, però no hi feia classes, encara que hi he tingut molt a veure.

I a l'època de Romanyà?

Voltava molt, era com si fos el vicari de la comarca. Anava a fer servei de vicari a Cassà de la Selva, a Llagostera, a Sant Feliu de Guixols i a Santa Cristina. A més de Romanyà, era el capellà de Bell-lloc d'Aro i de Sant Cebrià dels Alls, on va néixer

Josep Dalmau i Carles l'any 1850. Entre moltes altres coses, Dalmau va fundar una editorial i una llibreria: sempre m'he demanat com s'ho devia fer aquell home per aprendre de lletra havent nascut a Sant Cebrià dels Alls, al mig de les Gavarres. L'any 1954 vaig fer un conveni amb l'amo de can Cama, que és la casa veïna de l'església de Romanyà, perquè ens cedís els metres de propietat que tenien a la placeta de l'església. Hi vaig fer l'atricapella dedicada a la Mare de Déu i que va quedar propietat de l'església. Els arquitectes van ser els senyors Ribot i Sibils. Em sembla que van fer una bona obra, perquè era difícil construir una capella al costat d'una església romànica. Les teules, les bigues, el terreny, tot el que necessitàvem ens ho va donar l'amo de can Cama. Fins i tot ens va cedir una paret per poder-hi fer la fornícula de la marededéu.

«Fa temps que provo de fundar Germans sense Fronteres; fa temps que hi treballo, però de moment no tira. Potser m'hauré de morir perquè funcioni»

I com s'ho feia per anar a Sant Cebrià dels Alls?

Hi anava a peu i, a vegades, en bicicleta. Això sí, sempre amb sotana, perquè en vam haver de dur fins al 1966, que ens van donar permís per treure-nos-la. Ja hi anava bé, però la veritat és que el primer dia que vaig poder me la vaig treure. Per anar pel món, et sents més lliure sense sotana: una cosa és ser capellà i una altra anar vestit de capellà. Per a mi va ser un avenç, com ho va ser també passar de dir les misses en llatí a dir-les en català. A partir d'aquell dia ja no vam necessitar mai més escolans.

Sempre ha tingut fama de ser un home molt actiu, de voler fer moltes coses.

Miri, a mi m'ha agradat sempre fer obres, i la gent, quan s'adonava que jo era dels que feien coses, m'ajudaven. Sense ells, sense la seva ajuda, no hauria pogut fer gaire res; però gràcies a aquesta gent he fet de tot, el que feia falta i fins i tot el que no feia falta. A Sant Joan de Palamós, vam fer la guarderia, el casal i moltes altres coses. Després, hi va haver tot aquell embolic amb l'ermita de Bell-lloc, que per a mi és una espina molt grossa. Els propietaris, que eren alemanys, no volien que hi fèssim la festa i van tancar-ne l'accés. Un any, vaig haver de dir la missa en una taula posada davant del portal, a uns 500 metres de la capella. El dia que hi vam entrar acompanyats per la gent dels Jutjats i per la Guàrdia Civil va ser molt dur. Encara que fossin estrangers, em sembla que aquells propietaris haurien hagut de tenir més en compte les nostres tradicions, els costums del país. Sigui com sigui, entre una cosa i una altra, va haver-hi una època que hi havia moltes persones que es movien al voltant de la rectoria. A la nit, a

més, la rectoria era plena de gent que no tenien feina, que s'hi quedaven perquè no sabien on podien anar a dormir. He estat 34 anys allotjant-hi gent. Al bisbat, és clar, no els agradava. És natural, alguna vegada hi va haver algun desordre; trobo molt natural que se'n preocupessin. Però a mi em semblava i m'ha semblat sempre que havia d'ajudar aquella gent. Una nit, vaig arribar a tenir-hi fins i tot 14 persones. Que com ho feiem? Posàvem matalassos a terra i sempre trobàvem un racó on podíem posar encara un altre matalàs. A la majoria d'aquesta gent no els coneixia de res, era gent que anava pel món buscant feina. Alguns s'han quedat a viure a casa nostra; d'altres no, i no els he tornat a veure mai més.

I no n'hi havia que s'hi instal·laven?

Algun sí. Passaven les setmanes i els mesos, i no marxaven. Al final els havia de dir: «Noi, què farem? Potser

hauríem de plegar!». Sempre m'ha amoïnada veure la manera com ha de viure molta gent, la misèria que hi ha en el món. Ara, que hi ha més emigració que mai, resulta que nosaltres ens hi girem d'esquenes. A mi m'agradaria que ens comportéssim d'una altra manera: pensi que són les emigracions el que han fet els pobles. És per això que fa temps que provo de fundar Germans sense Fronteres, una associació aconfessional que pretén crear una finca rural a cada comarca que sigui una escola d'adults temporal i que serveixi per rebre emigrants, per acollir-los de manera gratuïta. Fa temps que hi treballo, però de moment no tira; la veritat és que no tenim cap finca, que de moment, res de res. Potser m'hauré de morir perquè funcioni, però és igual, jo faré el que podré mentre hi sigui i, si no ho tenim en vida, potser ho tindrem després de morts. Qui pot saber-ho?

Xavier Cortadellas

